

Összeállító: DR. KISS F. László

Összeállítás ideje: 1980.

TART.: NEMESUID HISTÓRIÁJA ÉS A TAVASCS CÉH
TÖRTÉNETE

35 lap

Földrajzi mutató: NEMESUID

Szákmutató: XV, i)

PAPÍRIPARI VÁLLALAT

KISKUNHALASI GYÁRA

LELTÁRRA'S

ÁTVETVE AZ ÉGTS. LTK. 4359-es TETELE ALÓL

4359

III/18/5

A NÉPRAJZI PÁLYÁZATRA BEKÜLDÖTT ANYAG

SZEMÉLYI LAP

Pályázó neve : Dr. Kiss F. László. Marcali, Berzsenyi u.53

A pályamunka címe : Nemesvid története és a takács cél története
a XVIII- XIX . sz-ban.

A gyűjtés helye : Nemesvid lakossága, a takács cél - láda,
velőmint a Somogy megyei Munkásmozgalmi Múzeum
anyaga

A terület nem a pályázó szülőfajaja.

Az adatközlők : Az iskola nevelőterülete, a községi tanács elnöke
és titkára és sok helyi lakos.

Az összes melléklet a Somogy megyei Munkásmozgalmi Múzeumnál meg-
található - Marcaliban.

Dr. Knézy Judittól.

Marcali, 1980. július 12.

Dr. Kiss F. László
ny. jogtanácsos
Marcali, Berzsenyi u.53.

NEMESVID HISTORIÁJA ÉS A TAKÁCS

CÉH TÖRTÉNETE A
XVIII - XIX;

s z á z a d b a n

Dr. KISS F.LÁSZLÓ

A község története a XX. sz. fordulójáig:

A fellelhető történeti adatok tanúsága szerint a községnek helyet biztosító dombvonulatok az időszámitás körüli időktől emberi településnek adtak helyet. A falu határában több alkalommal urnasirok kerültek elő, melyek azt bizonyítják, hogy kelta település volt a közelben. A szomszédos községek területén ugyancsak ilyen nyomokat találtak.

A kelta birodalom bukása után Pannoniának ez a része római megszállás alá került. A falu határában több alkalommal szórványosan római pénzek kerültek elő. Településnek nem találhatók nyomai. Feltételezhető, hogy az Eszékről Keszthely irányába haladó hadiút a jelenlegi település K-i részén haladt keresztül.

A község közelében a VII-VIII. sz.-ból származó avar nyomok is találhatóak. A szláv beáramlás kezdete nem állapítható meg, de annyi tény, hogy a honfoglalás körében szlávok éltek e területen. Településnyomok nincsenek, de a község nevének eredete "Vid", mely a szlávoknál használatos személynévből származhat, - azt engedi feltételezni, hogy a jelenlegi település közelében falu létezett.

A helységnevének eredetének magyarázata így jobban elfogadható, mint a másik variáns, mely szerint a "ved" magyar szóból származna, melynek jelentése "vizes terület".

Ez a szóeredet is inkább szlávnak, mint magyarnak tekinthető, és nem is jelenthetett volna megkülönböztetést, mert az egész környék vizes, mocsaras, erősen ingoványos vidék lehetett. / 1 /

A terület magyar megszállása a X. sz. első évtizedeire tehető, amikor Kál fia Bulcsu foglalja el nemzetségével.

Mivel fő foglalkozásuk továbbra is a pásztorkodás, nehezen fogadják el az új társadalmi rendet, több alkalommal is fellázadnak ellene. A pogánylázadások sorában e nemzetség utódait is megtaláljuk. A Koppány-féle lázadás leverése után következik be a királyi hatalom megerősödése, mert István Koppány birtokait elkobozza és az őt támogató papoknak és lovagoknak adja. A terület nagy részét azonban megtartja és Somogyvár központtal várispánságot létesít. A várjobbágyok közé tartoznak a szabad királyi szakácsok is, akik feltételezhetően a mai Nemesvidot is megalapították. A későbbi időszakban az Árpádházi királyok a birtokok nagy részét elajándékozzák, Vid azonban megmaradt privilegizált területként, mert a mai Nagyszakácsival együtt 1272-89 között a királyi jobbágyok kezén van.

Az 1332-37. évi pápai tizedjegyzékben a környezetből Simonyi, Déd, Gardos szerepel, de ekkor már Vid is jelentős település lehetett. Egyházi források szerint ekkor már temploma is volt. / 2 /

A XV. sz-tól már több értékelhető adattal rendelkezünk. Pl. 1495-ben a faluban lakó királyi szakácsok birtokai után fizetendő adóból 112 Forintot engednek el. Az adó elengedésről hiteles levél tanuskodik. / 3 /

A XVI. sz-ból származó oklevelek szerint 1538, a vára-di béke után János király uralma alá került, de ez az állapot csak néhány évig tarthatott, mert a török előnyomulás hódoltsági területté tette.

h 359

1555-ben a török ismételten betör Somogy megyébe, 1566-ban elfoglalja a déli végek erősségét Szigetvárt, s ettől kezdve már rendszeresen portyázik a megye területén. Vid területe egy ideig ütközőpont, ezért a lakosság a kettős elnyomás és bizonytalan életviszonyok miatt az ingoványos területekre vonult. Egyes adatok szerint - Cséplőné: Nemesvid monográfiája- 1565 körül a községnek egyetlen lakója sem volt, ez a megállapítás azonban vitatható, mert a hatvanas évek végén ismét adatokat találunk a községre. 1571-ben a feljegyzések szerint 67 lakosa volt./Historia Domus feljegyzése./ Arra utaló adatok is találhatóak, hogy török határőrök telepedtek le a községbe és környékén. 1567-ben a feljegyzések szerint a végváriak - valószínűen Kanizsa - betörték a községbe és elpusztították az ott élő rácokat.

A község azért sem lehetett néptelen, mert korabeli adatok tanúsítják, hogy a szenyéri bég Kirendeli Vid lakosságát munkára - a kiskomáromi várhoz anyagszállításra - a vidi nemesek azonban megtagadják a szolgálatot azzal, hogy "saját magukon kívül urat soha nem szolgáltak." A török bosszu elől a lakosság egy időre ismét a nádasokba menekül, de rövid idő múlva visszatér.

A XVII. sz. elején a község lakói áttértek a református vallásra. Az 1657. évi pápai ref. egyházkerületi zsinatjegyzőkönyv szerint a falunak ekkor ref. lelkésze is volt. Kolonics Lipót kancellár 1701-ben elrendeli, hogy a reformátusok Somogyból kiűzendők. Valószínűen ennek a rendeletnek a hatására tért vissza a lakosság a katolikus hitre.

Az erőszakos katholizálás miatt hosszabb időn keresztül az ellenállás nyomai is megtalálhatók. Az 1746. évről az alábbi feljegyzés maradt fenn: "Sarlos Boldogasszony utáni vasárnap P-Antonius misére ment Dédre. Újját állták: Kulcsár János, Cste Király István, Szabó Ferenc kálvinisták. Deseő György főbíró feljelentés folytán július 25-én kihallgatta a tanukat. A tanuk vallomása szerint P. Antoniuszt tettelegesen nem bán-

talmazták ugyan, hanem Stephanics Márton vicebíró Szekeres Mihály nevű szolgáját, aki a barát megmentésére sietett. Nagy Gerdelné felbujtása folytán agyon akarták verni, Nagy Kovács Lajos ragadta meg, Cselkó Pál pedig buzogánnyal hátba verte". / 4 /

A sok háborús esemény miatt a lakosság nagyon lassan szaporodott. A török hódoltság után mintegy fél századdal Karanc Gergő tapsonyi lakos az alábbiakat tanusította: Hite szerint vallotta, hogy a kuruc világ előtt pár évvel, mint kanász szolgált Szakácsiban és ebben az időben Vid csak puszta volt. / 5 /

1725. jul.17-től Tapsony lett Somogy vmegye székhelye. Somogy ekkor 3 járással rendelkezett, Vid a kanizsai járáshoz tartozott. Ebből az időből származik a község nevének "Nemes Vid"-ra történő megváltoztatása. 1726. szept. 27-én összeírást készítettek, mely szerint nemesi telkenként 50 Dénárt, összesen 39 Forintot kellett adóként fizetni. Ebből az adatból kitűnik, hogy ekkor 78 ház lehetett a településen, feltételezhetően néhány loo lakossal. / 6 / A falut kulturális kapcsolatai a közeli Komárvároshoz kötötték, mely ekkor a környék legjelentősebb kulturális centruma volt.

Az 1730-as évek elején a község 500 körüli lakóval rendelkezett, ezért a veszprémi püspök a hivek gondozását a segedi kolostorra, illetve annak egyik szerzetesére bízta. Ettől kezdve egy szerzetes kisebb megszakításokkal a faluban lelik. Ekkor kezdődik az anyakönyvezés, de ennek vezetése még esetleges. A pap mellett a keresztelést mások is végezhatték, mert esetenként a "saját kezével" megjegyzés van beírva. A mai templom helyén lévő kápolna ekkor épült, melynek a feljegyzések szerint a sekrestyéje és a szentélye már téglából volt. A jelenlegi épületet 1791-98 között építették, de eredetileg faszindellyel fedték. / 7 /

A Historia Domus feljegyzése szerint - az eredeti anyakönyv ezt megerősíti - a legrégebb anyakönyv 1745. febr. 20-ról származik, Antal Atya bejegyzésével.

Ekkor alakul az "Administratura Nemesvidiensis." A segesdról kiemelt pap azonban nem tartózkodott állandóan a községben. / 8 /Az önálló plebánia létrehozása 1755-ben történik."Padányi Biró Márton veszprémi püspök, valóságos belső titkos tanácsos, és Veszprém V.megye főispánja 1755. évben Nemesvidot plebániává alakította, hozzácsatolva Csákányt, Nemesdédet, Szőkedencset, Simonyit, Gardost. A hivek szerződés által kötelezték magukat, hogy a cselédek kivéve, minden pár ember egy mérő gabonát és 15 pénzt fizetend a plebánosnak.Az első plébános 1755.jun.24-én érkezett a községbe."/9/

A falu lakói közül többen ősi névvel rendelkeznek, mert a török hódoltság utáni időből származó adománylevelben szerepelnek az alábbi nevek: Bakó, Csépleő, Kiss, Kovács Szabó, Veisz, Gondos családok.

A bizonytalan termelési viszonyok miatt a török világ alatt a falu határának jelentős része elingoványosodott, a szomszédos nagybirtokokkal a határok elmosódtak.Hosszu évtizedekig ez nem okozott gondot, mert a viszontagságok miatt a lakosság és a megművelt terület csökkent, néhány évtized múlva azonban megindult a harc a földért a szomszédos nagybirtokosokkal és községekkel.Ennek bizonyítéka, hogy a XVIII.sz. második harmadáról mind gyakrabban tartanak határjárásokat, mely alkalmal "vidéki tanuk" mint érdektelenek bizonytságot tesznek, s meghallgatásuk után a vmegyei hatóságok megállapítják a helységek közötti bizonytalanná vált határvonalakat. "Ilyen eljárás volt Vid és Csákány között 1744-ben. Ekkor állapítják meg: "Vid és Ormánd között a föld hasznavehetetlen lápos bozót." A terület rendezésére csak 1810-ben került sor, amikor a közbirtokosság és Schomssich Pongrácz elhatározták a terület hasznosítása céljából a "határ mentén, közös költségen három öl szélességű árkot vágnak." A területrendezés még 1812-ben is tartott, Vid és Gardos között ekkor rendezik a határvonalat. A környező földesurak a határok ujjonon történő megállapítását területük növelésére is felhasználták.

A hódoltság után hosszú ideig elhuzódó perek is keletkeztek, amikor a tulajdonosok volt birtokukat keresték. Ebből a korból származik az 1757-ben kelt bírósági végzés - a szerző tulajdonában - amikor a földet évtizedekig használó birtokostól más, eredeti tulajdonosának ítélik./12/

Az egyház hatalmának megerősítését célozta az 1778-évi püspöki látogatás, amikor Bajzáth József veszprémi püspök törvényes egyházi látogatását végezte./Visitatio Canonica Parochialis Ecclesiae Nemesvidiensis 1778. I. 13. hiv./
A látogatásra bőségesen volt ok, mert a plebánia alakításakor kötött szerződés ellenére a vidi nemesek több alkalommal is megtagadták az egyházi adó fizetését. A plebánosok gyakran váltották egymást, mert "a papi járandóságot fizetni nem akaró, nemesi szabadságukban bizakodó hiveinek dacolással kifárasztották. Másutt ilyen megjegyzés található: A nemességgel igen sok viszálykodása volt. Többször feladták az egyházmegyei kormányznak. Az ellenszenv legfőbb oka az volt, hogy a papi járandóságot szigorúan kövelelte, mert a fizetni nem akaró nemes urnak padlására személyesen elment, hogy illetékét rajtuk megvegye." / 14/

E viszálykodások miatt került sor 1819-ben a második püspöki látogatásra, mely alkalommal a nemesek és a plebánia ismételten egyezséget kötöttek a püspök közreműködésével. A megegyezés alábbi pontjai érdelemnek különös figyelmet: /15/

4.§.

"A nemesvidi közbirtokos urak bor és hus árulhatási jogukról egyenként lemondván, egy közös korcsmaház építésében meggyeztek, melynek árendájából a középületek, minők: a templom, a paplak, iskola fenntartását elhatározták." / V.C. II. 1819.8. oldal, latin eredeti- 16/

A nemességet e látogatás alkalmával újabb terhek vállalásának szükségességéről győzték meg. Ismételten sor kerül a "papi" adó megállapítására is.

".... minden pár ember, akár nemes, akár nemtelen, akárminő állapotú, tartozik a helybeli plebánosnak évenként fizetni egy mérő gabonát és 15 pénzt, és minden vonómarhával biró gazda egy szekér fát hozni. Ezen tartozástól csak a cselédek és lakhelyüket változtató idegen zsellérek mentesek!" / V.C.II.24-25 oldal, latin eredeti. - 17 - /

A megállapodás betartása ezután sem lehetett zavartalan, mert később is található olyan feljegyzés, amikor a plebános távozási szándékát az alábbi szavakkal indokolta: ".... kevés volt a jövedelem, de sok volt a gyötrellem." / 18 /

Az egyházi vezetők a hívek hitéletével sem lehettek elégedettek. Az ezzel kapcsolatos megjegyzés arra is alkalmat ad, hogy a nemesség "elvi szilárdságát" bemutathassuk. 1825. júl. 1-ről keltezett az alábbi bejegyzés: "Ennek idején kezdődik leginkább a vmegyei tisztujjitásokat megelőző lakoma, melyben megvendégeléssel és pénz adásával vásárolják meg, majd egyik, majd másik pártbeli vigatók által a szavazással biró nemesség. Az ilyen vasárnapok, innepek és böjti napok megszegésével járó zenék és lakomák felettébb káros hatással voltak a hívek valláserkölcsei érzelmekre, amit világosan tanusít csak azon egyetlen körülmény is, hogy előbb ritkán, de később gyakrabban olvashatók a keresztelő könyvben a törvénytelen születések." / 19 /

Anyaggyűjtés közben előkerült az a királyi leirat - másolata mellékelve - melyben kegyesen tudatják, hogy I.Ferenc a közbirtokosság kérésére négy országos marha és kirakodóvásárt és egy hetivásárt engedélyez. I.Ferenc adománylevelével Vidot kiemeli a kuriális helységek sorából és mezővárosi rangra emeli. Ettől kezdve a hivatalos elnevezés: "Nemes Vidi kuriális mezőváros."

A privilégium alapján az első vásárt 1828. jan. 17-én tartják, mely alkalommal ökröt vágnak, a rendezett lakoma költségei 200 forintba kerültek. "A város kisbirái ettől kezdve hajduknak neveztettek", akik pörge kalapot, zsinoros dolmányt, szűk nadrágot, csizmát és mákos szűrt viseltek." /18/

A XVIII.sz-ban alakult a takács céh, mely ipari termékeit az országos vásárokon értékesíti. A mesterek és a falu nemesége harcának volt eredménye, hogy 1827-ben királyi jóváhagyással privilégiumot nyertek. /19/ Barlanghy László királyi ügynök segítségével megszerzik a mezővárosi raggot. Még ebben az évben a vmegye jóváhagyásával helyhatósági szabályrendeleteket, statutumokat alkotnak. A község közhasznának előmozdítására tanácsot választottak, melynek feje a praeses, vagyis az elől ülő, tagjai az esküdtek.

A tanácson kívül még két intéző szerve van a településnek, azon. öreg bíróság és a takács céh. Mindegyik szerv a tanácsnak van alárendelve. A tanács nagyon fontos kötelességének tartotta az "orozva legeltetés" megakadályozását, s ezért több alkalommal is rendelkezést hoznak a szabálysértőkkel szemben- "Az orozva legeltető nemesek 12 forintokra, ha nemtelenek 12 pálcaütésre büntetendők" mondja ki az 1842-ben hozott rendelkezés.

A takács céh életével, működésével kapcsolatosan több eredeti okmány áll rendelkezésre. Ezek közül a legkorábbi 1817-ből származik. Magyar, latin és német nyelvű okmányok igazolják, hogy a mesterek széleskörű kapcsolatokkal rendelkeztek. Vándorlegényeket fogadtak a szomszédos céhekből, még Burgerlandból is. A körányék testületeinek szinte mindegyike kapcsolatban volt a Vidiakkal.

A céh életében nagyon jelentős esemény lehetett az 1849-es szabályzat elfogadása, melyben szigorú rendelkezésekkel igyekeztek az erkölcsi és isteni szabályok betartására ösztönözni a céh tagjait. Az elfogadott XX. articulus hatalmat biztosított a céh vezetői számára, mert anyagi hátránnyal is súlyhadták azokat, akik megsértették a szabályzat előírásait.

A szabályzat néhány előírása ma is figyelmet érdemel. Az egyes paragrafusokból néhány általános következtetés is levonható:

- 1./ Következésképpen védte a kor uralkodó ideológiáját, a tagok részére szigorú kötelezettségként előírta az egyházi szertartásokon való részvételt./L:1-3,18.at./
- 2./ Védte a céh minden tagjának érdekeit. Különösen figyelmet érdemel az elhalt tagok családjáról való gondoskodás. Az özvegy jogait, az ipargyakorlás módját külön tétel szabályozta. Pl. a céh kötelességévé teszi az özvegy részére megfelelő legény biztosítását.
- 3./ Könnyítéseket tartalmaz a céhbe tartozó személyek hozzátartozóinak vizsgáztatásával kapcsolatosan. Pl. a vizsgához szükséges anyagi feltételeket 50 %-ra csökkentti.
- 4./ Hirnevük védelme érdekében üldözik azokat, akik igazolatlanul lebecsülik a tagok munkáját. A hitelrontás anyagi feltételei súlyosak.
- 5./ Fontosságot tulajdonítanak a hivatali titok megőrzésének, a szabály megszegőivel szemben anyagi szankciókat helyeznek kilátásba.

A szabályzat a kor szokásainak megfelelően nem teszi lehetővé a "nem tisztességes házból - ágyból - való" személyek részére a szakmaszerzés lehetőségét. Ezzel mintegy elzárja az utat a "törvénytelen" gyermekek előtt, pedig ilyen ebben az időben Nemesvidon is bőven volt található.

A XIX. sz.-ban kiállított okmányokon jól megfigyelhető a hivatalos jelleg. A többség az aláírások, vagy kézjelek mellett viaszpecséttel hitelesített, melyeken a céh jól felismerhető jelei ma is láthatók. A magyar szokásoktól eltérően a német nyelven kiállított levelek nem pecsétviasszal, hanem mélynyomással ellátottak. Ezeken a tiszta körvonalak ellenére is nehezen ismerhető fel a kiállító céh jele.

Az egységes gazdasági területként kezelt birodalom egyik bizonyítéka, hogy a nyomtatással előállított bizonyítványok kétnyelvűek, német és magyar nyelven készültek, nyilvánvalóan azzal a céllal, hogy a birodalom egész területén használhatóak legyenek. Ez alól kivétel az 1849-ben német nyelven kiállított mesterlevél, melyen csak a magyar korona található, mert ekkor a reformkori harc eredményeként a hivatalos nyelv már a magyar volt. A német nyelven írt okmányon a magyar korona használata szokatlan, s arra enged következtetni, hogy a szabadságharc leverése után előállítói olyan következtetést vontak le az osztrák győzelemből, hogy visszatérhet az egységes német nyelvű birodalom koncepciója.

A céh vezetősége hatalmi szervként is tevékenykedett. A visszaemlékezések szerint / -20- / a céh tanácsa elé idézés, az ottani megjelenés a legkellemetlenebb kötelességek közé tartozott, mert meg nem jelenés esetén gazdasági hatalmuknál fogva a mester, vagy legény megélhetését is lehetetlenné tudták tenni.

A céh mestereinek döntéseit a város vezetői testülete is minden alkalommal figyelembe vette. A privilégium megszerzése után azonnal kivívta a céh azt a jogot, hogy a mestereket érintő kérdésekben csak előzetes meghallgatásuk után dönthettek. A város vezetői ezt a jogot azért is tiszteletben tartották, mert a város bevételeinek jelentős része a mesterek adóiból származott.

Az iparosok kapcsolatai a környező terület egészét behálózták, de különösen jelentős volt ezek közül a Zalához fűződő kapcsolat. Komárvárossal és Kiskomárossal az örök szomszédos rivalitás és a kulturális helyzet is hagyományokat alakítottak ki. Az irányulás különösen a vasút megépülése után még élénkült, mivel a kialakulóban lévő nagyipar termékei nem juthattak el minden területre, s a kisiparosság

azokat a réseket kereste meg - eldugott zalai területeken - ahonnét a verseny még nem szorította ki, és hagyományos termékeinek nagyobb kereslete volt - a megszokottság miatt is, mint a nagyipar termékeinek.

Nem érdemtelen megemlíteni a korabeli ipar mellett a malmok szerepét. A község körzetébe 3 vizierőre épült malom települt, melyek gazdasági jelentősége éppen abban volt, hogy a szomszédos községek gabonáját is itt dolgozták fel, a jövődelem ezért Vidon csapódott le. Politikai jelentősége azonban legalább ekkora volt, mert a különböző területeken élő emberek itt találkozhattak, megbeszélhették a világ eseményeit. Ebben az időben az ilyen jellegű ipari létesítmények politikai központ szerepét is betöltötték. A gabonatermelés konjunkturájának időszakában ez a szerep még növekedett, mert a nagybirtok termékeinek egy részét is itt dolgozták fel, termékeik a távoli vidékekre is eljutottak, a legtöbb esetben helyi fuvarosokkal.

Az 1880-as években olyan jelenségnek is tanui lehetünk, hogy a község hagyományos termelését űző mesterek mellett mind több idegen szakma is megjelenik a községben. A letelepedő mesterek jelentős része nem magyar származású, német és cseh anyanyelvű. Ezek egyetlen generáció alatt beolvadnak a magyarságba. A századforduló után többen közülük már vezető szerephez is jutnak a községben.

A kapcsolatok bővülésének egy különleges fajtája, hogy távolabb élő mesterek "kiadták" Nemesvidra gyermekeiket a mesterség megtanulására. A feljegyzések között több alkalommal találkozunk azzal a ténnyel, hogy könnyítéseket tesznek idegen mester gyermekénél a tanuló szerződés megkötésénél. Ilyen módon fordult elő, hogy idegen mester fiaként "törvénytelen gyermek" is szakmát tanulhatott.

A szerződések lényegét már az articulus is tartalmazta. A mellékelt szerződések között olyan is található, mely eltér az előírásoktól. Pl. a ruházkodásról a szülők kötelesek gondoskodni, a mester csak lakás és élelem juttatását vállalja. / 22 /

Hasonlóan az országos helyzethez a felszabadulás - legénnyé válás - alkalmával különböző kötelességeknek kellett eleget tenni, ezek elsősorban anyagi jellegűek voltak. Meg kellett vendégelni a "legéntársakat", a művetfi elbíráló mestereket.", csak ezután kerülhetett sor a szabaduló levél kiadására. A fiatal legények szinte valamennyien azonos tartalmu levelet kaptak, melyben jó tulajdonságaikat dicsérték.

Az 1848-as forradalom és szabadságharc eseményeiről több feljegyzés is található. / 23 / A város népfölkelői Böröszfi Péter kapitány vezetésével a vmelyei nemzetőrséggel együtt a Drávához vonultak. Jellasics átkelését azonban "nem háborították", összeütközés nélkül visszavonultak. A szájhagyomány szerint a horvát csapatok egy része Vidon is tátvonult. Ekkor a község nemesei nem a legnagyobb hazaszeretetről tettek tanuságot. "Thassy Károly a város legnagyobb birtokosa kivonult a csapatok elé, a vezetőbbjeit meghívta és kocsin vitte lakásába." A tanács utasítására minden ház "egy kemence kenyeret sütött" Németh Ferenc egy ökröt, a város egy bikát, Thassy egy bivalyt vágatott számukra.

A leírt események olyan értelmezése is ismeretes / 24 / hogy e vendéglátás volt az oka annak, hogy a lakosság veszteség és fosztogatás nélkül vészelhette át a horvátok átvonulását. A tények alapján az előző állásfoglalás jobban megközelíti a valóságot.

Nemesvid társadalma a XIX. sz.-ban már jól felismerhetően három részre tagozódott. Meghatározó volt a mezőgazdasággal foglalkozó lakosság. Ennek jelentős többsége, mintegy kétharmada kisenemes, akik szinte jobbágyként dolgozott, de száradokon keresztül nem adózott. Gazdasági helyzetükből adódott az 1848-49-es szabadságharchoz való viszonyuk is.

A helyzet lényegében a reformkorban sem változott,. Kisebb változásokkal a nemesi előjogok megerősítést nyertek, s erre hivatkozva a nemesség több alkalommal megtagadta a város fenntartási terheihez való hozzájárulást. A tripartitum még érvényben lévő cikkei a jogot is biztosították erre.

"A nemesek sarkalatos és közönséges jogai Verbőczi Hármaskönyve I.R.9-dik czime szerint a következő három fő pontra vehető:

- 1./ Minden nemesnek személye szabad és sérthetetlen, ezért is gyanura meg nem fogatik, hanem szabad lábon törvénybe idézendő, s ha ottan rendes pör útján vétkesnek találtatik csak akkor büntethető. Kivétetnek mindazonáltal a felségsértők, ufonállók, a tetten kapottak, katonai törvény alá tartozók, és a hűtlen hivatalbeli vagy urasági számadó tsiztek.
- 2./ Fekvő nemesi jószágot 1844:4-ik t.cz.óta /csak/ nem csak nemes, hanem nemnemes is vehet. Allokális fekvő birtoka s átalljában fekvő vagyona minden egyenes adótól, dézsmától, s meddig az ország határai terjednek, minden vámtól és harminczadtól szabad. Nemesi lakhelyén katonát szállásra befogadni nem tartozik, s ha az országnak rendkívüli költségei vannak, akkor csak országgyűlésen adóztathatik meg. De a királyi városokban, s jobbágyi telkeken lakó nemesek, földjeikről rendes hadi és házi adót szinte tartoznak fizetni, s nemnemesi szölleiktől és földjeikről, mint más akárki, szolgálatot tesznek, és uri harminczadot adnak, valamint kilenczedet fizetnek. Mind ezen kiváltságaikért hazáját megtámadtatás esetében személyesen és saját költségén tartozik védeni a nemes; de az országhatáron tuli királyi zsoldot huz.
- 3./A magyar nemes csak törvényesen megkoronázott királyát nézi fejénke, s ez okbul határozatott el az 1791-évi országgyűlésen, hogy thron megürültével a korona-örökös magát 6 hónap alatt megkoronáztassa, s megkoronázásáig privilégiumai sem érvényesek." / 27 /

Az egyharmad mezőgazdasági lakosság telketlen jobbágyként, vagy osztott telken, 1849 után bérmunkásként, cselédként dolgozott. A két réteg erősen elkülönült egymástól. Mások voltak,

az életviszonyaik, anyagi lehetőségeik. A "nemesek" a település országot melletti részét foglalták el, curiaszerű lakóházaikkal tündököltek, míg a jobbágyok "közökben" laktak, sokszor 5-8 ház is volt egy parcellán, házhelyen. A szájhagyomány szerint, ha nemes ember haladt az utcán, a jobbágyoknak levett kalappal le kellett térnie.

Lényegében a volt jobbágyok helyzete sem változott, mert a reformkorszak törvényei anyagi lehetőségek nélkül nem biztosíthatták a változásokat. Ennek bizonyítéka:

"A parasztlakó állapotja és viszonya:

54.§. A királyhoz és az országhoz

Mi a parasztlakó közállományu viszonyait illeti, jogai a következők:

1./ A magyar parasztlakó többé földhöz kötve nincs; hanem akármelyik szabadon költözhetik, elébb minden ur és köztartozásainak és magányos adósságainak eleget tevén.

2./ Minden nem nemesek, akár földesuri hatalom alatt állnak, akár nem, mindennemű követeléseiket vagy személyeik sérelmét ezentul akárki ellen tulajdon fölpörösségük mellett kereshetik.

3./ Megengedtetik a nem nemeseknek a feljebbvitel mindazon büntető perekben, mellyekben e nemes a nem nemessel együtt, mint büntársak állnak, s mellyek a nemesek részéről feljebbvitetnek.

4./ Mindennemű hivatalokat nem nemesek is viselhetnek, nemességet kaphatnak, s mindennemű életmódot szabadon választhatnak.

5./ Nemesi jószágot is vehetnek.

6./ Megengedtetik; hogy a földesur és jobbágy közti szabad egyezkedés által meghatározandó bizonyos általános somma fizetésével, akár egyes jobbágyok, akár egész községek földes ur tartozásaikat, szolgálataikat, és adózásaikat tökéletesen és örök időre megválthassák.

Kötelességei: A státuszának minden terhét a királyi területi polgársággal együtt a parasztlakó viseli. Ő fizeti a hadi adót, mellyből a rendes katonaság tartatik, ő adja össze a házi pénztárt, mellyből fizettetnek minden vármegyebeli fő és altisztviselők. Ezen kívül a parasztlakó csinálja az utat kirekesztőleg; utazóknak, megyei tiszt-

viselőknék, katonaságnak vontatót - vorszpon - tartozik adni bizonyos meghatározott summáért, melly a katonaságra nézve elég olcsón szabott meg. Rendes katonasághoz ujjoncokat állit, s fekvő katonaságnak szállást ad. Végre a helységben ő tartja a plébánost, prédikátort, ő fizeti az iskola mestert, helységjegyzőjét, mező, erdőkerülőket, pásztorokat; határbeli utjait, hodjait, az egyház oskola és helység épületeit jókarban tartani köteles. Földjei terméséből földesurának kilenczedet, s valláskülönbség nélkül a kath.papságnak tizedet ad." / 28 /

A jobbágytelkek nagysága a felszabadítás előtt Somogyban:

I. osztályában:	szántó	rét	embervágó
II. "	22 "	10 "	
III. "	26 "	12 "	

A vídi jobbágyok azonban már a felszabadítás előtt is csak II.osztályos és többször osztott telekkel rendelkeztek.

/ 29 / Az embervágó nagysága megközelítően 1200 öl.

Jelentős gazdasági és politikai tényező volt a céhbe tömörült iparosság. A céh taglétszáma a környék iparosaival együtt elérte a 100 főt. Az 1830-as évekig a két mezőgazdasági rétegtől elkülönült, ügyeit is elzártan, a szervezet keretein belül intézte. Az ezt követő időszakban mint több nemest találni a céh mesterek sorában. Ennek valószínűen olyan oka volt, hogy a nemesi birtokok olyan mértékben elaprózódtak, hogy már nem biztosíthatták a megfelelő megélhetést, s a néhány hold föld termésénél biztosabb anyagi alapot jelentett az iparüzés.

Ezért a céhbe tömörült iparosság egyik jellemzője lett, hogy néhány parsella földdel rendelkezett, ez azonban csak kiegészítette jövedelmüket. Ez a folyamat a század utolsó harmadában olyan mértékben meggyorsul, hogy a kishemesi gazdaságok egy része nem bírván a versenyt, dőbra kerültek. Az így eladott föld jelentős részét a pénzzel rendelkező iparosok vásárolták fel.

Ezt a megállapítást igazolja az a tény, hogy az 1830-as években a mesterek között azonos neveket, feltételezhetően rokonokat találunk. Az ipar ebben az időben az egyes dinasztiák kezében volt. 1836-ban a céh vezetői: céhmester: Vojkovits József, atyamester: Vojkovits János, Kultsosmester: Vojkovits Antal. Ettől kezdve azonban új nevek törnek be a nemések közül.

A két réteg között az összefonódás folyamatát tapasztalhatjuk, mely később a családi kapcsolatok zártságát is felolja, mert iparos feleségének lenni a század közepétől már a nemesi családok leányai számára biztos anyagi létet biztosított. A század végére a régi iparos családok mellett a mesterek nagy többségét a nemesség adja.

Az okmányokon szereplő nevek többségének utódai ma is a községben élnek, ezért nem lesz értelmetlen néhányuk felsorolása:

1843-ban a céh vezetői:	céhmester:	Vojkovits János
/ 30 /	K.mester:	Budai Antal
	Ahyamester:	Ns Szabó József
	Jegyző:	Bertalan József
1844-ben: / 31/	Céhmester:	Takács József
	K.mester:	Ns Szabó József
	A.mester:	Ns Nagyfi Sándor
	Bejáró m.:	Ns Hári Gergel
	Jegyző:	Bertalan József

Az iparosok kapcsolatai a település határaitól távoli vidékekre is elvezettek. Ennek eredője a rendszeres vásárolás, mert feldolgozott termékeiket, csak távolabbi piacokon, vásárokon tudták értékesíteni. Szélesebb látókörrel rendelkeztek, kútlurális viszonyaik magasabbak voltak a másik rétegekénél. Ezt a megállapítást nem zárja ki az sem, hogy pl. az 1840-es években a céh választott vezetőinek jelentős része még írástudatlan volt. / 32 / Kapcsolataik rendszerességét elősegítette a rendszeres postajárat. 1847-ben már állandó postája van a városnak. / 33 /

A település életében az előző századokban is a mezőgazdaság a döntő szerep. Nemesvid hosszú idő óta állattenyésztő község, mert adottak voltak a tenyésztés mennyiségi és minőségi feltételei. A talaj takarmánynövények termelésére alkalmas, a község jó minőségű legelőkkel és rétekkel rendelkezett. Már az 1830-as években külön van csordás és borjupásztor, tinós és csikós./34/ Következtetni lehet a sertésállomány nagyságára is, mert kanász kettő is volt. Télen a sertéseket makkoltatták. A közeli tölgyesek kihasználása mellett igénybe vették a segesdi, tapsonyi, szócésnyi erdőket is, de előfordult, hogy lehajtottak egészen a Drávaig. A XIX. sz. második felében térthódit a juhtenyésztés, ennek azonban nem voltak kialakult hagyományai, eredményeiről sincsenek hitelt érdemlő feljegyzések.

Az állatbetegségek több alkalommal megtizedelték az állományt. 1836 őszén sertés, majd marhavész ütött ki, mely az állomány jelentős részét megsemmisítette.

A század utolsó harmadában különösen a tinó és sertésenyésztés fejlődött. A járomba alkalmazott tinókat egy-két éves iga után lecserélték, felhizlalták. A jó minőségű árut bizonyítja, hogy a vidi vásárokon az olasz és osztrák kereskedők rendszeresen megjelentek.

Az állatállomány alakulását az alábbi összehasonlító táblázat mutatja: / 35 /

Fajta:	1895	1925	1935
Szarvasmarha:	735	665	714
Sertés:	464	449	1039
Lő:	236	313	238

A legjelentősebb állatfaj a szarvasmarha volt. A vizsgált 40 év alatt számuk lényegében változatlan maradt. Az 1925-ös adatoknál a világháborús visszaesések tapasztalhatók. A sertésállomány a vizsgálati szakaszban megkétszereződött.

A kiegyezés utáni időszakban a gazdasági életben felismerhető a lassu fellendülés, az iparosodás ütemének meggyorsulása. Ez a folyamat azonban csak az ország területének egy részére terjedt ki, másutt a lassu lemaradás, elsorvadás jelei már ekkor tapasztalhatók. Ilyen utóbbi jelenségnek lehetünk tanúi Nemesvid életében is. A kézművesipar nem vehette fel a versenyt a gyáripar termékeivel, termelt árira mind kisebb lett a kereslet.

A kézműves iparosság csak később ismeri fel ezt a helyzetét, de ettől kezdve csökken az iparos utánpótlás, s az idősebb mesterek is távoli területekre kényszerülnek a vásárookra mindennapi kenyér érdekében.

A XIX. sz. 70-es éveiben meginduló gyors vasutépítés, az jelentéktelen települések fejlődését meggyorsította, másokat lelassította, vagy teljesen megállította. A Déli vasút megépítése ilyen helyzetbe hozta Vidot is. Eddigi helyzetét kinyitette az országút, mert benne volt az ország gazdasági vérkeringésében, de a vasút megépülése után, elveszítette ezt a helyzetét.

A község életében a gazdasági hanyatlás jelei mutatkoztak, s ezt nem sokkal követte a kulturális, politikai és társadalmi élet tekintetében bekövetkező hanyatlás is. A járás egyik legnagyobb lélekszámú községe megállt a fejlődésben, s néhány éves pangás után megállíthatatlanul sorvadni kezdett.

A község vezetői a jelenségek nagy részét időben felismerték, de hiányoztak a gazdasági lehetőségeik a helyzet megváltoztatására. Éveken keresztül, a multa hivatkozva próbálták előnyös helyzetüket fenntartani, ez azonban már csak látszó eredményeket hozott, s mind nagyobb terheket jelentett az adózó polgárok számára.

A kulturális élet alakulása:

Szervezett iskoláztatásról az első írott feljegyzések az rk. plebánia irattárában találhatóak. Az első iskola 1730 körül épült a község jelenlegi központjában a mai italbolt helyén. Karrók közé, sárral tapasztott épület volt. A XIX. sz. elején a régi épület szűknek bizonyult, az egyházközség új iskola építését határozta el. Erre a célra az akkori plebános Mogalovics József az egyházi hatóság jóváhagyásával a plebánia kertjének K-i részét átengedte iskola építés céljára. Az új iskolát és mesterlakást a mai ped. szolgálati lakások helyén kezdték építeni 1841-ben. Az egész épület 15 öl hosszú és 4 öl széles volt és csak a konyhája volt téglából. A 60-as évek elején a meglévő épületet egy teremmel bővítették. A H.D. feljegyzései szerint a vidéki születésű Szmodics János nagyprépost az iskolaépítésre 200 P Forintot adományozott. 1847-ben a városnak alsó és felső elemi iskolája volt, ebből azonban a "középtanodába" nem lehetett továbbjutni. / 37 /

Az 1890 január 12-én ketl jkv. szerint a két tanterem már nem elégítette ki a szükségleteket. Az iskolások nagy száma / 200 körül / harmadik terem építését tette szükségessé. A 40-50 éves épület bővítése azonban nem kecsegtetett eredménnyel, ezért új iskola építését határozták el. E határozat alapján meg is épült a kornak megfelelő 3 tanteremes iskola, mely 6,666 Ft-ba került. / 38 /

A tanulók oktatását az 50-es évekig egy, később két tanító látta el. 1894-ben a tanulók száma úgy felszapordott, hogy a "mester segédjével" nem tudta a feladatot ellátni, ezért harmadik tanítói állást szerveztek. / 39 / A meghirdetett állás ellenére még hosszú ideig két tanító látta el a feladatot. Egy 1896-ból származó feljegyzés szerint ekkor 192 tanköteles oktatását kellett ellátni. A meghirdetett állásra nem volt jelentkező. / 40 /

Az iskola takarítását és fűtését a tanulók végezték. Az 1900. okt. 20-i jkv szerint az akkori tanító Nauman József felszólal a tanulók munkája ellen, mert " 7-8 éves gyermekek nem alkalmasak az ilyen munka végzésére." Kéri az iskolaszéket, hogy mentse fel a tanulókat az ilyen munka alól. A nagy tanulólétszám mellett sokan nem jutottak el az iskolába. A puzták gyermekei csak esetenként, vagy egyáltalán nem jártak. E helyzet megváltoztatására 1893-ban intézkedés történik a mulasztókkal szemben, A kiszabott büntetésekkel azonban nem lehetett felszámolni a nincstelenséget. / 42 /

Jelentős kulturális tényező volt a közbirtokosság és a takács céh. 1830. nov.8-án tartott közgyűlésén a közbirtokosság jelentős lépést határozott el.Uj városháza és vendégfogadó ügyében döntött. /43 / A tervezett emeletes épület hosszát 36, szélességét 5 ölben állapították meg. Az épületet rivalizálva a szomszédos településekkel túl nagyra méretezték, ezért az előirányzott költségek nem fedezték az elképzeléseket. A tervet több alkalommal is módosították, mit 1835 május közepén lerakták a mostani épület alapját."Tölgyfa ládikában emlékiratott helyeztek el az épület D-i szögletében.

A nagy terhek ellenére a közbirtokosságot az építkezés befejezésére ösztönözte az elnyert városi privilégium is. Ebben a korban Vid a járás egyik legjelentősebb települése volt. 1940-ben 222 házat tartottak nyilván, 1020 lakossal. / 44 /

A XIX. sz. közepén a céh könyvtárral rendelkezett. Ez azonban csak a tagok igényeit elégítette ki. Népkönyvtárról is említést tesznek a források. 1851-ben Sebestyén Pál plebános végrendelete szerint jelentős könyvtárát a községre hagyományozta. Ez lett az alapja a későbbi népkönyvtárnak. / 45 /

A község egyik híveivel sokat törődő plebánosa javasolta 1881-ben takarékpénztár létrehozását, mely a felszabadulás utáni időkig folyamatosan működött. Az alapító Kauzli Gyula több mint egy évtizeden keresztül az elnöki funkciót is betöltötte. / 46 /

Az 1870-es években alakult a vidéki gyógyszerertár, ekkor a környék egyetlen ilyen rendeltetésű intézménye. Eredeti felszerelését a közelmúltban szállították a megyei gyógyszerertári muzeumba. Alapításának éve nem állapítható meg egyértelműen, mert az egyes források ellentmondanak. A Bp-i Gyógyszerész Testület 1948-ban kiadott évkönyve szerint 1873-ban Merkly Bellus Lajos alapította, a Gyógyszerészek Zsebnaptára 1943-ban megjelent 71. évf. 460-oldalán található adat 1870-et mond. / 47 /

Felhasznált irodalom:

- 1./ Bóna Imre dr.: Magyarország természeti földrajza.
- 2./ Csánki Dezső dr.: Magyarország vmegyéi és városai: Somogy
- 3./ Kutovicz Károly dr.: Dunántul és a Kisalföld. I. K. 1930
- 4./ Vadász Károly: Magyarország földtana. Bp. 1953.
- 5./ Nagy Lóránd szerk: Keszthelyi Mg. Főiskola Üzemgazdasági Osztálya kéziratosa anyaga. Járási Tanács vb. Mg. és Elm. O. tulajdonában.
- 6./ Csépleő Istvánné: Nemesvid monográfiája. kézirat. 20. oldal 1958.
- 7./ A nemesvid rk. plebánia iratanyaga
- 8./ A nemesvidi takács céh iratanyaga. Ált. isk. és a községi tanács tulajdonában.
- 9./ Fényes Elek: Magyarország leírása. Pest. 1847. I-II. K.
- 10./ Historia Domus Parochiae Nemesvidiensis A. D. MDCCLV. Erectae.
- 11./ Visitatio Canonica Parochialis Ecclesiae Nemesvidiensis I-II
- 12./ Sebestyén Pál hagyatéka.

Hivatkozott okmányok:

- 1./ Csépleőné: Nemesvid mon. 1958. 6. o.
- 2./ Monumente Vaticane Hungariae 12911375. H. D. Egyházközség tulajdonában.
- 3./ Historia Domus bejegyzése.
- 4./ H. D. hivatkozása a Csányi Ferenc tulajdonában lévő Acta Criminale. latin eredeti.
- 5./ Csépleőné: i. m. 5. o.
- 6./ H. D. bejegyzése.
- 7./ Visitatia C. I. 1775. latin eredeti.
- 8./ Eredeti latin nyelvű anyakönyv az egyházközség tulajdonában.
- 9./ Visitatia C. II. 1819.
- 10./ Eredeti okmány kópiája és szövege mellékelve. A szerző tulajdonában.
- 11./ Csépleőné: i. m. 12. o.
- 12./ Okmány eredeti je német nyelvű. Magyar nyelvű eredeti és hiteles fordítása mellékelve. Szerző tulajdonában.
- 13./ A V. C. P. E. N. az egyházközség teljes állapotát rögzíti, latin eredeti.
- 14./ H. D. bejegyzése Guványi Bálint és Horváth Mihály plebánosok által.
- 15./ Latin eredeti az egyházközség tulajdonában.

- 16./ V.C.P.E.N.II.1819.4.§.8. oldal latin eredeti
- 17./ U.a. 24-25 oldal.
- 18./ H.D. bejegyzése
- 19./ H.D. bejegyzése 1825. jul. 1.
- 20./ Csépleóné: i.m.9.
- 21./ Takács céh articulusa. 1849. Eredeti a nemesvidi iskola tulajdonában.
- 22./ Lásd: tanulószerveződések a mellékletekben.
- 23./ H.D. bejegyzése.
- 24./ Csépleóné: i.m.bef.
- 25./ Eredeti okmány a községi tanács tulajdonában.
- 26./ H.D. bejegyzése Sebestyén P. által
- 27./ Fényes Elek: Magyarország leírása. Pesten 1847. I. rész. 123-124. oldal. Csobod Lajos marcali lakos tulajdonában/
- 28./ U.a.I. 132-133.o.
- 29./ U.a.II. 66. oldal.
- 30./ Eredeti okmány a községi tanács tulajdonában.
- 31./ Eredeti okmány az iskola tulajdonában.
- 32./ Lásd: tanulószerveződés 1844. eredeti isk. tul.
- 33./ Fényes E. i.m. II. r. 67. o.
- 34./ H.D. bejegyzése.
- 35./ Dél-dunántul Mezőgazdasága 1935. melléklete.
- 36./ U.a.
- 37./ H.D. bejegyzése, megerősíti Fényes E. i.m. I. r. 174-175.
- 38./ 1890. jan. 12-én kelt jkv. eredeti a szerző tulajdonában.
- 39./ Eredeti javadalomlevél az iskola tulajdonában.
- 40./ H.D. bejegyzése 1896 év
- 41./ Iskolaszéki jkv 1900. okt. 20. Ált. isk. tulajdonában.
- 42./ Képviselőtestületi jkv. 1893. okt. 12. Községi tanács tul.
- 43./ Eredeti jkv. a községi tanács tulajdonában.
- 44./ H.D. bejegyzése és Sm. Levéltár II. cs. feldolgozatlan.
- 45./ Sebestyén P. levelezése, egyházközség tulajdonában.
- 46./ H.D. bejegyzése-Kauzli Gyula plebános +
- 47./ A hivatkozott okmányok Dr. Menyhért Vilmos nemesvidi gyógyszerész tulajdonában.

S z ö v e g e s m e l l é k l e t e k

1.

Mi Somogy Vármegyének

Főpapi Zászlós Nagyságos és Nemes Közönsége adjuk emlékeztet-
tekre ezen levelünk által, mind azoknak akiknek illik, hogy
midőn mi Főlséges Királyunk s Hazánk szolgálatját, a magunk
közhasznát és bátorságát illető némely Tárgyaknak intézé-
se végett az alább irt Esztendőben, Napon és helyen együtt
lévén Nagy Gyűlést tartottunk volna, akkoron a következő
vásári privilégiumot magában foglaló Királyi Kegyes engede-
lem levél terjesztetett előnkbe melly így hangzik:
Nro. 13942. Mi Első Ferentz, Isten Kegyelmeből Ausztriai csá-
szár, Jeruzsálemi Magyar, Cseh, Horvát, Tót, Galitiai és Lodo-
mériai Apostoli Király s a. t. Adjuk emlékezetül ezen Leve-
lünknek rendiben mindeneknek a kiknek illik: Hogy mi a Thassy
Familiának ugyminő a mi hiveinknek és Nemzetes Szalay Antal
és Ádám Pálnak alázatos kérelmekre mint birtokosabbaknak, ugy
nem különben a többi Nemes Vidi Somogy Vgyeli Közbirtokosok-
nak mi előnkbe tett folamodásokra, de leginkább tekéntvén
mint a fent érintett Nemes Somogy Vgyében helyheztesített
lakosok hasznát, mint a körülfekvő Helységeknek hasznát és
Javát, az t a fellebb említett folyamodó Közbirtokosoknak
és Maradékaiknak a Mi Királyi Tellyes Hatalmunkkal különös
Kegyelmeből kegyesen megengedni rendeltük. Hogy a fent kitett
Nemes Vidi Helység mostantul fogva ezután mindig és minden
következendő időben Mező Városi névvel éljen és annak tar-
tassék, tituláltasson határoztatott., és ezen fellül ugyan
azon Nemes Vidi Somogy Vgyi Közbirtokosságnak ezstendőnként
négy rendbéli országos Vásárok azaz szabad adás vevés és
pedig - Első rendbéli Boldog Asszony hava 22-kén Szent Vincze
napkor. Második Böjt második hava 21-kén Szent Benedek napkor
Harmadik Szent István hava 17-kén Szent Adolf Confessor nap-
kor. - Utoljára a negyedik rendbéli Minden Szentek hava 24-kén
Szent Ráfáel Arkangyal napkor, ugyan annyi és azon napokon
meg sendő négy marhavásárokkal össze foglalva, - még heten-
ként egyszer Kedden tartandó Hétí vásárok mind azon sza-
badsággal és Jussal, mellyel más Szabad Királyi Várások
Mező Városaink és Helységeink, országos Vásárjaink a sza-
bad adás és vevés, valamint marha, ugyszintén Hétí vásár-
jaink tartatnak, a fönt nevezett most már Mező Városnak örökké
tartathassanak és legyenek, mindazonáltal azzal a különös
meg jegyzéssel; hogy midőn a meg rendelt vásári napok Vasár-
napra vagy pedig illő innepre esnének, azon esetekre, azokat
megelőző, vagy nyomba követő vásárok tartódjanak, rendeljük
és meg engedjük. Minazonáltal minden Királyi engedelemmel
bíró szomszéd Helységek vásárjainak meg sértések nélkül.
Melly végett minden kereskedők és Vásárosok ezennel bizonyos-
sá teszünk, hogy a többször említett Nemes Vidi Somogy Vgyei
Mező Városban el adó szereitekkal és Javaitokkal bátran, s
szabadon jöjjetek, elvégezvén pedig dolgaitokat, ahová akartok
szemellyetek pártfogásunk alatt maradván szélledjete. Ezt a
midőn minden Helyeken kikiáltatni akarnánk, ezen levelünket

kisebb függő pecsétünkkel meg erősítjük. Költ Tttes és Ngos
Gróf Revisznyi Reviczki Ádám kezei által Bétsben Mindszetha-
va 26-án 1827.
Magyar Országai uralkodásunk 30-dik esztendejében I.Ferentz mk.

2.

N e m e s
C z é h e t k ö v e t ő
A r t i c u l u s

Becsületes
T a k á t s mestereknek

Nemes Vidi M.Városban

M D C C C I L

Adja Isten, hogy ez a czéh, sok százig fönt állhasson
tista szives barátságok soha el ne válhasson
Adja Isten boldog legyen r Czéh és minden tagja
el végezvén Pállájokat az Isten nyugosztalja.

I.Articulus

Mivel minden dolognak üdvössége vége és kezdete az Istennek
félelme és ditsóitése, ezen építeni leghasznosabb fundámentum
igen illendő és szükséges ennek példás megösmerésére minden
esztendőben az Urnapi Processión mindnyájan meg jelenvén
a Czéh zászlaja alatt buzgó ájtatossággal szép rend tartással
magokat viselni melyről ha bizonyos hites ok nélkül el marad-
na Mesternek két funt. Legén egy funt gyertyára büntetssék,
mely a templom szükségletére fordittasson. Ugy nem különben
minden Kántoron és a Czéhnek választott Ünnepe Napján öszvö-
gyülvén Szent Misét halgasson, ezen időben elmaradván hites
ok nélkül a Mesterek ugy a legének a föllebb kitett büntetés-
nek felét fogják szenvedni.

II.Articulus

A czéhnek választott ünnepe napján, ugy a négy kántorban
mindnyájan öszgyülekezvén a szokott bejáró pénzt a Czéh
ládájába befuzessék, egyébkor is a Czéh Mester jelentésére
ha a Czéhnek dolgai ugy kívánná a belső Mesterek jeletésére
megjelenni 50 pénz büntetésnek terhe mellett köteleztetnek.
Ha pedig különösen valamely mesternek vagy legének panasz-
ra Gyűlés tartani kívántatnék akkoron a panasz a panaszkodó
Mester vagy legén harmintz négy "Krokát" befizetni tartoznak.

III. Articulus

A Czéhnek választott ünnepe napján a Czéh Mesternek választása legyen mely alkalmatossággal a jó Cimmisarius Ur által három alkalmas mester ki neveztesse azok közül egy a Czéhnek tetszésére meg egyező akarattal választassék, vagy az előbbi meg erősítettessék. Ekkoron a Czénke jövedelméről számot adni tartozzék. Az Articulus valamint a négy Kántorokban is fölolvastassék, hogy azoknak tudatlanságával valamely tárgyban magát senki meg ne mentegesse. De egyébkor ha valamely Mesternek olvasni, vagy olvastatni kívánsága volna egy Forént betételel azt mindenkor meg nyerheti.

IIII. Articulus

Mivel a Czéh tárgya a betsület, ezért az inas, ha csak bősületes ágybul való születését Keresztelő levelével bizonyítani nem tudja, bé szegődtetése meg nem engedtetik. Ha pedig bé bizonyítottván, egy forént le füzetésével a Tanító Mesteréhez be szegődhatik, ekkoron a szükséges ruházattyarul Mesterével a Czéh előtt meg egyesülvén inasi három esztendejét ki töltvén három forént lefüzetezése után föl szabaddittatik, s legének mondatik Mesterségének bővebb tapasztalás végett három esztendeig vándorolni azt gyakorolyni köteleztetik. Meg jegyezvén az is, hogy Mesterek inasait más egyéb munkára képesint fordítsák, hogy azoknak terhelytetésével a mesterség tanulásában hátramaradást ne szenvedjenek. Ha pedig történetből az Inasnak Mestere halálozna a Czénke továbbá is szorgalmatos gondgya legyen.

V. Articulus

Amidőn valamely legén Mesterré kívánna lenni, egy forint jelentő pénzt letévén, betsületes születéséről Tanuló és Vándorló esztendeiről hiteles leveleit bé mutatván a Czéh által ell fogadtassék és néki a Remekét ki mutatván üdejét s készítettését határozza meg; mellylen aprólékosabb hibákban nimemőségéhez alkalmaztatva Két, Három, legfölebb négy forént büntetésre határozottassék. Nagyobb hibáknak észre vételére nézve vagy más remeknek készítésére vagy Mesterségének további tanulására kényszerítettessék. Ha pedig remekjét illendő módon meg teszi Tizen öt Forént taxának felét tüstént, felét pedig esztendő az napon a Czéh ládájába befizetni irattasson. Legéneket, Inasokat mint más Mesterek fogadhat, tarthat, Mesterségét folytathattya.

VI. Articulus

Ha valamely Mesternek Fiakét Esztendő leforgása után, más Legén pedig Mester leányával vagy Özvegyével házasságra lép-
vén, Mester akarna lenni, három esztendei vándorlása után
a föllebb írottaknak teljesített meg engedtetik, a Taxá-
nak csak felét fogják fizetni, a Mester fia pedig, ha Mes-
ter leányát, vagy özvegyét venné el, akkor a Taxának csak
negyed részét fizetni köteles.

VII. Articulus

Vidéki helységből ha valamely Takáts Mester ezen Czéhbe állandó
akarna, fele Taxának le fizetése el engedtetik. Kik a többi
Kántorokon és más Ünnapokon nem, de az Urnapi Procession
valamint a többi Mesterek ők is szinte meg jelenni büntetés
terhe mellett még pedig ha ok nélkül el mulatván duplán
pótolni köteleztetik. Ezen alkalommal a Filiális Mesternek
a bejáró pénzről is eleget tegyenek.

VIII. Articulus

Aholy Czéh vagyon, ottan sömni némü külső Czéh beli Mes-
terek, Mesterségek feltatására meg nem en-
gedtetik, hogy ezáltal egy Czéh beli Mesterek közt az egyz-
ség jobban meg maradván; a külső Czéh beli Mesterek könnyen
történhető viszátkodások miatt, Legéneknek és Inasoknak
el tsábittásából származó egyenetlenség, végképpen szám-
kivettessék.

IX. Articulus

Mint hogy az egymáshoz való tistelet és engedelmesség, min-
den dolognak lahatattos meg maradására fő képpen szüksé-
ges volna, ezért a Mesterek egymáshoz való tsizteletre s
bütsületre, a Legének pedig a Mestereikhez illendő enge-
delmességgel voltaképpen ébresztettek; ugy a Czéh dolgainak
végzésében és ek intézésében józan csendességre minnyájan
intetnek. Aki Akármellyikük körülállásában vétkesnek ta-
laltatik tetteinek mineműségéhez kepest legföllebb négy forén-
tokban fog meg marasztaltatni.

X. Articulus

A jó rendnek meg tartására nézve az Atya Mesternek hire
nélkül senkinek Legént be fogadni szabad nem légyen, ha
tehát illen esetekben valaki tapasztaltatik a Czéhnek

büntetését el nem kerül. Ugy szintén a Legének közül Pünkösd előtt és utána két héttel a Műhelét el hagyni /mint hogy azon időben a munkának leg szorosabb fogantja szokott lenni/ szabad nem leszen, ekki ezen czikkel ellen cselekszik egy forint 50 pénz büntetésül fizetni köteleztetnek.

XI. Articulus

A szép egyességnek fönt tartatván szükségképpen kívántatik az is, hogy egyik, a másiknak munkáját ne ócsárolja, ne gyalázza, Legénét, vagy Inassát scalárdssággal ne ámétsa, ne csalja illen esetben a Mester egy vagy két, a Legén egy forintokra büntettessék meg.

XII. Articulus

A Mestereknek a Nemes Vgye Limitatioját szemek előtt tartván a munkájuk taxájában semmi exessust, vagy különbözést ne tegyenek egyéb éránt ha illesekben tapasztaltatnának a Nemes Vgye által ha meg büntettetik magának tulajdonitsa.

XIII. Articulus

A kresztényi szeretet, ugy a társaság öszve szerkezése magával hozván, hogy költségtelen Legéneket, betegségekben a Czéhbéliek segéltsék és szorgalmatos vigyázással lévén azokra gyógyittatásokat is a Czéh költségén elől mozdittassék. Mellett gyógyulván visszafizetni köteles leszen. Nehezebb betegségekben a Lelki Atyának hozzá való szolittatásárul is szorgalmatoskodjanak.

XIV. Articulus

Hogy a Mestereknek holtuk után az illendő tisteletek a Czéh tagjaitul fent maraggyon valameliknek halála történne békeségben hagyasson, annak özvegye pedéglen a Férfjének nevét viseli, Mesterségének folytatásában semmiképpen ne gátoltassék, sött a Czéh által jó legénről provideáltassék, és nékie rendöltessék.

XV. Articulus

Hogy ha valamellik Mester, vagy felesége és gyermeke halálozna el, azon helyben lévő mesterek és Legének temetése tiszteletük megadása végett minnyájan el menni köteleztetnek ok nélkül elmaradván a Mester 50 pénzre, Legén 25 pénzre a Czéh által

büntetessék, ezen kötelességtől más helybeli Mesterek és Legények távul tétel miatt menten maradnak.

XVI. Articulus

Ha pedig más egyéb emberek temetésére Czéh szólittatnék, akkor a Czéh Mester által hivatandó Mesterek és Legények s föllebb kitett büntetés alatt el menni tartoznak a meg holt-
nak költségével és a Czéhnek négy foréntok le füzetésével azért illetén esetben a Czéh Mesterének kötelességében lé-
szen, hogy magát mint a Czéhbelieknek tartásáruul ugy a négy Foréntoknak letételével előre meg nyugtassa.

XVII. Articulus

Rossz szokásoknak meg gátlására nézve Legényeknek Kis Vasár-
napot, vagy / Plau montagot/ tartani, akkoron korcsmázni,
vagy másképpen henyélni 50 pénz büntetése alatt meg tiltatik.

XVIII. Articulus

Hogy ezen Czéhbeli rend tartások mellett Isteni Törvények s paratsolatok is meg tartassanak, minden vétkes tselekedetek de főkép a Házasság törrés, s fajtalan élet szorosán tiltatik. Melyben valaki tapasztaltatván - /A törvényes Jurisdictionak hatalma fönn tartatván - / a Czéh által a Mester 6, a Legény 3 forintokra büntettetik.

XIX. Articulus

Az Inasnak mestere tartozik 3 esztenőre adni egy pár fejer ruhát, egy kalapot, egy szür dolmányt, egy karassin nadrágot, egy belső pruszlit, egy nyakravalót, egy pár botskor szijat, Botskort amennyi szükséges, és minden végtül egy garast.

XX. Articulus

A közönséges gyülekezetben a minémő szo, tselekedet történik azokat ki vinni szabad nem lészen, mind azonáltal ha meg történnék egy foréntokra büntettetik.

Febd. 8. nap. 84o.

3.

Mi Tekintetes Nemes Somogy Vmegyében Martzali Mező Városában Lévo Bötsületes Czéhbeli Mesterek, a korbéli Czéhmaster Imrei György, Atyamester: Tálás Imer, Bejáró: Erdélyi János és többi Isten kegyelméből a kik vagyunk és szolgálatunk ajánlása után adjuk ezen levelünk rendében, hogy ezen jámbor iffia N e m e s B e r k e F e r e n t z ami Czéhbeli társunknál Kelemen János takáts Mesternél az ő inasi esztendejít az az három esztendőket igazán és jámborul ki töltötte, mindenében Mesterének kedves akarattya szerént járván, mi is ezért meg tekéntvén illen ditséretes magaviselését, föl szabadítottuk és szabadnak mondottuk, mivel az föllebb meg nevezett tanító Mestere az egész Czéhnek jelenlétében szabadnak mondotta. Az Bötsületes Czéhnek szokott igasságát ditséretesen meg adta, hasonló képpen a Jámbor iffiaknak is igasságunk szerént Körösztlőt, koszoru váltságot. Legén igasságot meg átta az Bötsületes kis Társaságnak akkori Dékánnya Lajtner Joseff, aki volt első Keresztatya, Második Márton Joseff, harmadik Farsang Joseff. Kérünk azért minden renben lévő tiszt és Hivatalban lévő urakat és Mesterségen lévő Uraimékat ösmérjék igaz Czéhben tanult és szabadult tanítványnak lenni valahol az ő tanult mesterségét gyakorolni akarná magát adni, vegyék Méltó tekéntetbe a Czéhbeli szives jó akarattjukat kiis igyekezünk meg szolgálni Mind azoknak amellik az Uraimék Czéhük Pecsétével találkoznak bennünket. Mind ezeknek el hitelére adjuk ezen tanuló levelünket a föllebb irt tanítványunknak Czéhünk petsétjével meg erősítve. Adatott Martzaliban Szent Mihál havának 27. Napján az 1835 Esztendőben.

Czéhmaster: Imrei György

Atyamester: Tálás Imre

iffiu Mészáros Jóseff Czé Jegyző

4.

Mi Nemes Vidi Tekintetes Nemes Somogy Vármegyei Curiális Mező Városában lévő Nemes Takács Czéh-tagjai nevezetesen Vojkovits János Czéh-Mester Budai Antal Kultsos Mester Nemes Szabó József Atya Mester Nagyfi Gábor Nemes Rajkovich Mihály, Nemes Németh János és a többi mesterek közönségesen minden Királyi, Kultsos és Szabad Mező Városokban lévő Czéhet követő betsületes Jámbor Mester Társ Uraiméknak barátságos köszöntésünket, tiszteletünket, szolgálatunkat ajánlván, Istentől minden jókat kívánunk. Adjuk tudtára mindeneknek, akiknek illik, hogy a mi levelünket mutató Nemes Benke Mihály jámbor becsületes ifju, ami kebelünkben lévő Nemes Benke Ferencz Mester Társunknál, az ő inasi apró három esztendejét tehetsége szerént tükélettessen ki töltvén eleinkben folyamodván meg kért bennünket; miis tekintetbeveveénk igasságos kérését, annak rende szerént föl szabadítván ötöt/Jól lehet minden ifjunak mestersége folytatása tehet bizonyoságot /De még is Országunkban minden

Nemes Czéheéknél régtől fogva divatozik, hogy bizonyoságot tegyünk róla, ezért miis a fent irt Nemes Benke Mihály ifju jámbor tanítványunknak a szokott tanuló levelet kiadtuk. Ezért bizodalmasan és barátságosan meg kérjük minden Czéhet követő Mester Társ Urunkat, hogy ha ezen tanítványunk vándorlásában Kegyelmetekhez folyamodik, Művet és Műhelyt adni nekie, és minden esetében pártját fogni ne terheltessenek. Miis ha kegyelmeteknek tanítfánya ha hozzánk szinte elvándorolna hasonló jóval viszonyozni fogjuk. A Társ Poharat is Legény társainak meg adta, Kinek Kereszt Atyja akkori Dékány legény Gaál János Vajda István és Szánthó Károly, s a többi Mesterekkel együtt-Melly dolognak nagyobb elhitelére, s bizonyoságára Nemes Czéhünk pecsétjével meg erősített tanuló Levelenket kiadtuk. Kelt Nemes Vidi Mező Városban Januárius 1-ső napján 1843. Akinél tanult. Ns. Benke Ferentz Czéhmaster Vojkávits János Kultsosmester Budai Antal m.k. Atya Mester Ns. Szabó József mk. Irtá és ki adta Bertalan Joseff Czéh hites Jegyzője. PH.

5.

Mi Tekintetes Nemes Somogyvármegyében Nemes Vidi Curialis Mező Városban Takács Czét követő és megerősített artikulusokkal élő Mesterek közönségesen; minden Királyi kulcsos mező és szabad városokban czéhet követő becsületos és jámbor Mester Urainknak és Barátainknak bartáságos szolgálunkat ajánljuk, s Kegyeteknek mind fejenként minden jókat az Ur Istentől kívánunk! És adjuk tudtukra ezen levelünk rendében, hogy ezen levelünket mutató jámbor becsületos tanult iffiu Práger Sándor izraelita legyen, az ő mesterénél Plauhorn Mojsesnél, Nemes Vidi Curialis Mező városunkban Czéhünk alatt lévő Szabó Mesternél az ő apró esztendeit u.m. négy esztendőket ditséretesen ki töltötte, és az ő tehetsége szerint véghez vitte. Meg tekintvén mi is az ő igaz magaviseletét, minden igasságot meg adván neki, az ő rende szerint fel is szabadítottuk /jól lehet minden ifjunka az ő magaviselete tehet bizonyoságot az ő tudományáról, és magáról/ de mégis az országbéli mesterek szokása az, hogy az ő mesterségek tanulásáról bizonyoságot tegyenek. annak okáért mi is a fellebb megirt jámbor ifiunak Práger Sándornak kívánságára ezen tanuló levelet kiadván, kérvén m i n d e n czéhet követő Mestertárs Urainkat és Barátainkat, hogy ha Kegyeteket mestersége folytatására föl szó-littana ne tereheltessenek nekie munkát és műhelyt adni. mi is ha Kegyetektől hozzánk vándorlása hasonló jóval szolgálni magunkat ajánljuk. A Társ poharat is meg adta az ő Legény társainak, kinek is kereszt Atyái voltak Gaál János Mikovits Ferentz és Vojkovits János. Melly dolognak nagyobb elhitelére és bizonyoságára adtuk ezen Czéhünk pecsétjével meg erősített levelünket, nevünk alá irásával és tulajdon

kezünk vonásával megismert erősséggel.

Kelt Nemes Vidon Május 12-e 844.

Kinél dolgozott és tanult Plauhorn Mojses Czéhmester Takács Péter Kulcsosmester Ns. Szabó József + Atya Mester Nagyfi Gábor + Bejáró Mester Hary Gergel + Kiadta Bertalan József czéh hites jegyzője.PH.

6.

Mi Tekéntetes Nemes Somogy Vármegyében Nemes Vidi Curialis Mező Városában Lakozó Betsbül kiadatott Articulusokkal élő Takáts Czéhbeli Mester emberek Czéh Mester Vojkovits József Atya Mester Vojkovits János Kultsos Mester Vojkovits Antal Bejáró Mester Szabó Josef, Aut Ferentz mester Vető Josef Mester, Mikovits György Mester, Vojkovits János Mester és mind közönségesen- Minden Királi Kultsos Szabad Mező Városokban Czéhs helen lévő Jámbor Mester Urainknak és Barátainknak barátságos szolgálatunkat ajánljuk Kegyelmeteknek mind fejenként az Ur Istentől minden jókat megadatni kívánunk, továbbá adjuk tudtára mindeneknek a kiknek illik ezen levelünket rendeiben, hogy levelünket meg mutató tökéletes és jó tanult ifju Prajber István Takáts Mester Legén az ő Kolmár Péter uránál Takáts Mesternél, ezen Tekéntetes Nemes Somogy Vmegyében Hiháldi helységben lakozónál az ő apro esztendeit dítséretesen ugy mind Három esztendőket tisztán és igazán ki töltötte és végbe vitte az ő tehetsége szerént meg tekintve ezért Mi is az ő Jámbor magaviselését és minden zigasságát meg adván neki az ő rendi szerént föl is szabadítottuk.-Jó lehet minden Ifjunak az ő maga viselése tehet bizonysgot az ő tudományáról és magáról, De mégis az Országbeli Mester Embereknek szokása, hogy az ő Mesterségek tanulásáról Bizonysgot tegyenek, annak okáért Mi is a Föllebb megirt Jámbor Ifjunak Prajber István Takáts Mester Legénnek kívánságára ezen tanuló levelét ki adván, kérjük ezért Kegyelmeteket, minden Czéhs helen lévő Mester Urainkat és Barátainkat valahol Kegyelmetek között meg talál maradni, bizvást meg tarthatja és Mhelyt adhat neki, mind Jámbor tisztességes Ifjunak, ugy mind a Betsületes Czéhnek eleget tett mindenekben, Társ poharat meg atta az ő legén társainak kinek is kereszt Attyai voltak akkóbéli Dákány Legén Nyul János, Második Prjakovics Vendel, Harmadik Grof István Mester Legények. Ha valamely Kegyelmetek tanítványai közül ide mi közénk találkozna és Levelében ajánltatik mi is hasonló jó akarattal leszünk hozzája. Mely dolgoknak nagyobb elhitelére és Bizonysgára attuk ezen Czéhnek szokott elő pötsétjével meg erősített Levelünket . Iratott Nemes Vid Curialis Mező Városban October Holnap 18-dik napján 1836.dik esztendőben. Ki adá Mikovits Josef ezen Czéhnek hites Jegyzője.PH.

